

## ETNIKAI–NEMZETI KISEBBSÉGGKUTATÓ INTÉZET

1014 Budapest, Országház u. 30. 1250 Budapest, Pf. 33.

Tel.: 224–6700/472, fax: 224–6793

E-mail: titkarsag@mtaki.hu; honlap: www.mtaki.hu

### I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

- Az intézet konzorciumi tagként, koordinátorként, kutatási részfeladatok elvégzőjeként három FP 6-os kutatásban – *Az európai szabadság és biztonság változó arcai (CHALLENGE)*; *A multikulturális demokrácia és a bevándorlók társadalmi tőkéje Európában. Részvétel, szervezeti hálózatok, közpolitika lokális szinten (LOCALMULTIDEM)*; valamint a *Mediterrán és kelet-európai országok mint új bevándorlási célok az Európai Unióban (IDEA)* – vett részt, amelyek sikeres lezárása ebben az évben történt meg.
- Ugyancsak ebben az évben került sor az intézet részvételével folyó FP 7-es, *Ethnic differences in education and diverging prospects for urban youth in an enlarged Europe. (EDUMIGROM)* és *Identitások és modernitások Európában (IME)* című kutatási programok elindítására, illetve eredményes folytatására.
- Ukrán és magyar történészek részvételével elkészültek a Kárpátalja 1919–2009 közötti történetére vonatkozó, valamint a szlovák–magyar közös történelem párhuzamos feldolgozását célul kitűző tanulmánykötetek.
- Tovább folyt a szomszéd országok magyar kisebbségi közösségeinek, illetve a magyarországi kisebbségek gazdasági, kulturális elitjeinek vizsgálata.
- Folytatódtak a magyarországi romák esélyegyenlőségének, két kistérségben a roma nők munkaerő-piaci helyzetének, valamint két településen a romungro gyerekek szakközépiskolai és szakiskolai továbbtanulási lehetőségeinek és problémáinak vizsgálatára irányuló kutatások.
- A történelmi kutatások közül kiemelt figyelmet kapott a budapesti kormányzatok magyarságpolitikájának változásaival foglalkozó munka, a magyarországi németek történetéhez kapcsolódó, valamint a kisebbségi törvény megalkotásának folyamatához, illetve változásához kapcsolódó levéltári források feltárása, feldolgozása és kötetbe szerkesztése.
- Sor került a Magyarországon élő migránsokra, a harmadik állam polgárainak számára és összetételére, területi megoszlására, szocio-demográfiai sajátosságaira és az integrációjukat meghatározó faktorokra vonatkozó kutatás elvégzésére.

Az intézet kutatói közösségének egy munkatársa az év folyamán PhD fokozatot szerzett, két munkatárs pedig az egyetemi habilitációs eljárást teljesítette sikerrel.

### II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

#### 1. Nemzetközi kutatások

Az intézet **három FP6 kutatási programban** vett részt más magyarországi intézetekkel, kutatócsoportokkal közös konzorcium formájában.

*Az európai szabadság és biztonság változó arcai (CHALLENGE)* című, 2004–2009 között folyó FP6-os kutatási program keretében az intézet a 7. munkacsomagért felelős. Ennek központi témája az EU bővítésének hatása az újonnan csatlakozó tagállamok biztonságpolitikájára. A kutatás során egy nyilvános adatbázist hoztak létre (<http://libertysecurity.org/rubrique1.html>), amely elemzéseket és értékeléseket tartalmaz a

szabadság és a biztonság változó európai kapcsolatát illetően. Az intézet által vezetett munkacsoport a 2009-es eredményekről a Challenge Observatory című elektronikus folyóiratban megjelentetett publikációkban számolt be, emellett egy Budapesten tartott nemzetközi konferencián összegezték a projekt eddigi tapasztalatait.

***A multikulturális demokrácia és a bevándorlók társadalmi tőkéje Európában. Részvétel, szervezeti hálózatok, közpolitika lokális szinten (LOCALMULTIDEM)*** című FP6-os kutatási program (2006–2009) ([www.um.es/localmultidem/index.php?id=2](http://www.um.es/localmultidem/index.php?id=2)) hét európai nagyváros (Lyon, Milano, Budapest, Madrid, London, Genf, Neuchâtel) bevándorolt közösségeinek politikai integrációját vizsgálja. A program célja a bevándorló népesség politikai integrációjának és a multikulturális demokrácia helyi szintű működésének vizsgálata. Az intézet munkatársai 2009-ben részt vettek a kutatás brüsszeli zárókonferenciájának megszervezésében és lebonyolításában, valamint az aggregált kutatási adatbázisok véglegesítésében.

***A Mediterrán és kelet-európai országok mint új bevándorlási célok az Európai Unióban (IDEA)*** című, 2007-ben indult FP6-os kutatás célja a címben szereplő államok mint új bevándorlási célországok helyzetének feltérképezése és a migráció lehetséges hatásainak elemzése. Az intézet munkatársai a beszámolási évben véglegesítették a magyar országjelentést, valamint közreműködtek a regionális tanulmány elkészítésében. Ennek keretében nemzetközi műhelyvitára került sor februárban.

A ***FRA RAXEN NFP*** program 2003 szeptembere óta zajlik az intézet koordinálásában. A munka másodlagos adatforrásokra épül, hivatali szerveknél és civil szervezeteknél keletkező adatok, statisztikák elemzésére, e szervezetek jelentéseire, a témában megjelent szakirodalomra támaszkodik. 2009-ben a következő tematikus tanulmányok készültek el: Diszkrimináció a sportban, Romák lakhatási helyzete Magyarországon, Rasszizmus és diszkrimináció témái az EP kampányban.

***EDUMIGROM. Ethnic differences in education and diverging prospects for urban youth in an enlarged Europe.*** Az év során kérdőíves adatfelvételre került sor két város és hét falu 18 iskolájában, 35 osztályában 611 nyolcadikos tanuló körében. A kérdőívek adatai alapján nemzetközi összehasonlítás alapjául szolgáló angol nyelvű elemzés készült. A kvalitatív adatfelvétel az év tavaszán és nyarán zajlott Komló két iskolájában, amelyekről a kérdőíves adatfelvétel nyomán kiderült, hogy egyrészt több kisebbségi származású gyermek jár oda, másrészt egymáshoz viszonyítva is két karakteresen különböző stratégiát képviselnek a hátrányos helyzetű és roma tanulókhoz való viszonyban.

***IME. Identities and Modernities in Europe: European and National Identity Construction Programmes and Politics, Culture, History and Religion*** című FP 7-es kutatás három nagy kérdéskörre fókuszál: mit tekintünk európai identitásoknak, hogyan alakultak ki, és milyen várható irányokba fejlődnek az elkövetkezőkben. Az év során szakirodalmi áttekintés készült a modernitás, az európai és nemzeti identitás magyarországi vonatkozásairól.

## **2. Határon túli magyar tárgyú kutatási eredmények**

***Változó nemzet-diskurzusok: az azonosságról és a különbségekről magyar állampolgárok és kisebbségben élő magyarok viszonyában.*** A kutatás egy egyéni OTKA-kutatás empirikus adatfelvételét köti össze a témához tartozó specifikus kérdések – így a kisebbségeket támogató civilszervezetek, a csíksomlyói búcsú és a gyimesi-szoros turizmusának magyarságképe, valamint a nemzeti radikalizmus interneten való megjelenése – kutatásával.

***Kárpátalja 1919–2009: kultúra, politika, történelem*** című kutatás legfőbb célkitűzése, hogy az adott témában szakértő ukrán és magyar történészek, politológusok és szociológusok az eddigi kutatásokra támaszkodva egy modern szemléletű, összefoglaló monográfiát hozzanak létre. A kötet kézírata négy történelmi korszakra tagolva mutatja be a hosszú 20. századot. Az

egyes témák azonos szempontrendszer szerint kerültek feldolgozásra. Az elkészült kötet, amely ukrán és magyar nyelven is meg fog jelenni, jól használható kézikönyvként az oktatásban is.

***A kisebbségek régi és új szerveződése Romániában*** címet viselő kutatás 2007-ben kezdődött az intézetben. A kutatás részeként a szövetkezeti mozgalom és a nemzetépítés 19–20. századi erdélyi összefüggéseit feltáró monográfia és két forráskiadvány készült a Magyar Népi Szövetség, illetve a Ceaușescu rendszer magyarságpolitikájáról.

***Fábián Ernő 1980–1990 közötti naplójának forráskiadása.*** Fábián Ernő kovásznai középiskolai tanár (1932–2001) az „alkotó vidéki” értelmiség modelljét képviselte, aki filozófusként a magyar eszmetörténeti hagyományokat és a nemzetiségi kérdés erdélyi vonatkozásait tárta fel önálló könyveiben és tanulmányaiban (Korunk, Kriterion). A nyolcvanas években, miközben két könyve is forgalmazási tilalom alá került, a Limes kör tagja, de közben elszigetelődik kisvárosi tanári szerepében. Naplói kortörténeti dokumentumok, amelyek saját vívódásait is dokumentálják. A kötet elkészült, a napló utalásait több mint 1200 jegyzet teszi érthetővé az olvasók számára.

***A budapesti kormányzatok magyarságpolitikája*** című kutatás 1920-tól napjainkig terjed. Ezen belül ebben az évben elkészült: egy a két világháború közti időszakra vonatkozó intézményi áttekintés; egy 1940–1944 közti észak-erdélyi digitális szövegtár; egy a Kádár-korszak határon túli magyarokkal kapcsolatos politikájának működését egy kisváros (Komárom) történetén keresztül vizsgáló esettanulmány, továbbá az 1989 utáni magyarságpolitika támogatáspolitikai és oktatáspolitikai részét elemző négy tanulmány.

***Elit és innováció. A magyarországi és határon túli elitcsoportok innovációs kapacitása és értékteremtő képessége Európai Unió környezetben.*** A kutatás a Gazdasági Minisztérium pályázata segítségével folyik. Az intézet három munkatársa vesz részt benne. A projekt célja az innovativitás és értékteremtés kulcsszereplőinek, a gazdasági, politikai, kulturális elitnek a vizsgálata Magyarországon, illetve a magyar kisebbségi elitek vizsgálata Szlovákiában és Romániában. A beszámolási év során befejeződött az empirikus adatfelvétel és azok elsődleges feldolgozása.

***A Reformátusok és magyarságtudat a Délvidéken*** című kutatás ebben az évben Torontálvásárhelyen, a belgrádi szórványgyülekezetben és a Bánság több református közösségében, illetve szórványgyülekezetében folytatódott interjúkészítéssel, a résztvevő megfigyelés módszerével.

***A pozíciók a változásban*** c. kutatásban elkészült négy országos esettanulmány az adott országban élő magyarság foglalkozási és iskolai végzettségbeli helyzetének változásáról, illetve négy esettanulmány a magyar kötődésű romákról. Mindkét vizsgálat az utóbbi népszámlálások feldolgozásán alapul.

2009. április-májusban – a kolozsvári Max Weber Alapítvánnyal közösen – kísérlet történt a ***Kárpát Panel 2007*** kutatás kvalitatív jellegű folytatására. Ennek keretében Erdélyben 6 településen 10 fókuszcsoporthoz beszélgetés lett rögzítve, elsősorban az identitás, illetve interetnikus viszonyok vonatkozásában. A beszélgetések szövege jelenleg kódolás és feldolgozás alatt áll. A születendő tanulmány része lesz a tervezett Kárpát Panel kötetnek is.

### **3. Magyarországi kisebbségi és migrációs tárgyú kutatási eredmények**

Az *Identitás – migráció – modernizáció* című kutatási program 2004-ben indult. 2009-ben a nyelv és identitás összefüggéseinek vizsgálatára került sor. A valamennyi kisebbségre vonatkoztatható összefüggéseken túl különösen a nyelvnek a német és szerb kisebbségi közösség identitás szerkezetében játszott szerepére fókuszált a kutatás. A kutatásban két munkatárs vesz részt, eredményeiket az év során két konferencián és két tanulmányban mutatták be. Elkészült a Nyelv és identitás című rész kutatás módszertanát és eredményeit részletesen bemutató kézirat. Megépült a magyarországi parlamenti választások (1990-2006) eredményeit tartalmazó adatbázis.

*A magyarországi kisebbségpolitika szakpolitikai elemzése. A kisebbségi törvény példája* című kutatás keretében befejeződött az anyaggyűjtés, és sor került az összegyűjtött forrásanyag monografikus feldolgozására.

*Dokumentumok a magyarországi németek történetéhez 1670–1950.* A kutatás a mai magyarországi önkormányzati levéltárakban található azon fondok és állagok repertóriumának, illetve rövid tartalmi ismertetésének összeállítása, amelyek relevánsnak tekinthetők a magyarországi németek története szempontjából. A kutatásban 13 megyei levéltár munkatársai vettek részt, a munka koordinálása és szakmai irányítása folyik az intézetben. 2009-ben elkészült a kézirat, amelyet az intézet 2010-ben tesz közzé honlapján, német nyelven, rövidített változata pedig könyv alakban jelenik meg.

*Etnicitás, helyi társadalom és hatalom egy magyarországi német településen, Harta 1920–1989.* A kutatás a hartai társadalom, közélet, a helyi hatalom, valamint a közösség identitásának korszakonkénti elemzésével arra keresi a választ, hogy a 20. század sorsfordító eseményei miként ziláltak szét egy eredetileg német, a paraszti közösségekre többnyire jellemző apolitikus helyi társadalmat, s az miként szerveződött újjá a település etnikai összetételét jelentősen megváltoztató migrációs hullámok elülte után az immár új politikai, gazdasági és társadalmi viszonyok között 1949 után.

*A magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek jogszabályi adatbázisa* ebben az évben is frissült a 2008. évi joganyaggal, és több elemzés is készült felhasználásával. Ehhez kapcsolódóan megindultak a Magyarországgal szomszédos országokat is vizsgáló, Kárpát-medencei összehasonlító jogi kutatás módszertani és szervezési előkészületei is.

A *Bevándorlók Magyarországon* című kutatás a hazánkban élő migránsok helyzetének komplex – szocio-demográfiai sajátosságaikra, az integrációjukat meghatározó faktorokra, valamint a gazdasági, politikai és kulturális életben játszott szerepükre is kiterjedő – vizsgálatára irányul. A nagy sajtóvisszhangot kiváltó zárótanulmány több mint 300 elektronikus címre került kiküldésre.

#### **4. Romológiai kutatási eredmények**

*A romák esélyegyenlősége Magyarországon* címmel a Jedlik Ányos Program támogatásával 2006 és 2009 között folyó kutatás intézeti részfeladatának témája az önkormányzatiság, a pozitív diszkrimináció és az oktatás szerepe a romák helyzetének javításában. A beszámolási évben sor került a szükséges tananyagok elkészítésére: ennek eredményeként született meg az Antidiszkriminációs kézikönyv, illetve a Kisebbségek védelme a nemzetközi jogban című kézirat.

***Bennmaradni vagy kimaradni? Romungró gyerekek szakiskolai és szakközépiskolai továbbtanulása, problémái és lehetőségei*** című, oktatási minisztériumi pályázat támogatásával folyó kutatás a pilisi régió két többnemzetiségű településére, Piliscsabára és Csobánkára irányult. Arra kereste a választ, hogy mi az oka a roma gyerekek nagymértékű szakiskolai lemorzsolódásának. Ebben milyen szerepet játszik a családi minta, a szülők sikeres vagy kudarcos iskolai pályafutásának átörökítése, hogyan hat az iskolai, illetve a tágabb környezet, a település közössége. A kutatás eredményeit konferencián és több publikációban tették közzé.

A ***Roma nők munkaerő-piaci esélyeinek vizsgálata*** című kutatás kérdéseire az ország két – szikszói és monori – kistérségében kvantitatív, kvalitatív valamint a survey módszereinek ötvözésével keresik a választ a kutatók. Nevezetesen: Mi a különbség a roma és az azonos szociális státuszú nem roma nők foglalkoztatási esélyei között? Mindezt hogyan befolyásolja az adott település fejlettsége? Milyen tényezők játszanak szerepet a sikeres munkavállalásban és mely tényezők hátráltatják azt? Az év során az adatállományok felvételére került sor.

### **5. Judaisztikai tárgyú kutatások**

Az intézet judaisztikai tárgyú kutatásai egyrészt a mai magyarországi zsidósággal kapcsolatos etnikai, vallási jelenségek vizsgálatára, másrészt a történeti hebraisztikai és filológiai feltáró, dokumentációs munkára irányulnak.

Ebben az évben zárult le a ***Magyarországi zsidó temetők, és héber nyelvű felirati anyagok*** kutatásának egy pályázati ciklusa. Ennek keretében elkészült egy adatbázis és bibliográfia (internetes közzététel), valamint a Váci zsidó temetők kötet, amely Magyarországon mindeddig egyedülálló abban a tekintetben, hogy a két temető teljes felirati anyagát közzéteszi.

Folytatódott a magyarországi héber és jiddis nyelvű kultúrát, irodalmat, könyvészetet számba vevő két projekt. Egyrészt a MTA Irodalomtudományi Intézetével együttműködésben, az ő tervezett új irodalomtörténeti összefoglalásuk részeként készül a ***magyarországi héber és jiddis irodalom*** áttekintése. Másrészt a ***Kútforrások – héber és jiddis történeti források Magyarországon és a magyarországi zsidóság történetéhez*** című kutatás. Utóbbiban a megkezdett forráskiadvány sorozat újabb köteteinek előkészítése folyt.

Az alkalmazott kutatásoknál, de részben az alapkutatások esetében is azok koncepcionálásánál a kutatók törekedtek arra, hogy a kutatási eredmények lehetőség szerint a kormányzati munkában, a döntéselőkészítés során felhasználhatók legyenek. Nagy hangsúlyt fektetnek a keletkező adatállományok – interjúk, survey adatok, dokumentumgyűjtemények – archiválására, hogy a későbbiek során is felhasználhatók legyenek.

### **6. Intézeti adatbázisok, kutatási portálok**

A régió- és kisebbségtörténeti oldal elindításával az volt az intézet célja, hogy egy olyan internetes felület jöjjön létre, amely a határon túli magyarok 1918 utáni történetével; a magyarországi nemzeti és etnikai csoportok 19–20. századi történetével, valamint a magyarok és a szomszédos népek kapcsolattörténetével egyaránt foglalkozik. Szolgáltatásuk az ezekben a témákban folyó kutatásokat dokumentálja és elérhetővé teszi. Az eddigi tartalomfejlesztések (kutatói oldalak, bibliográfiák, kronológiák, lásd [www.tortenelem.mtaki.hu](http://www.tortenelem.mtaki.hu)) után ebben az évben az alapkönyvtárakat szeretnék feltölteni (Kisebbségkutatás Könyvek, Regio könyvek, TLA konferencia kötetek, MTAKI sorozatok, folyóiratok: Limes, Kisebbségkutatás) és

repertórium adatbázisok működését elindítani (TLA kéziratár, Láthatár, Magyar Külügyi Szemle).

### **7. Szimpóziumok, konferenciák, kutatásszervezési feladatok**

Az intézet ebben az évben a következő helyeken és időpontokban mutatta be kiadványait: Kisebbségtörténeti kötetek, Kossuth Klub, február 4.; Kisebbségi magyar közösségek a 20. században, Pozsony, február 13.; Bennünk élő múltjaink, Budapest, február 18.; Ukrajna színeváltozása 1991-2008, Budapest, március 19. A **XVI. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál** keretén belül három intézeti kötetet mutattak be Budapesten, 2009. április 24-én, a Gondolat Kiadóval közösen.

A migrációs kutatócsoport közreműködésével valósult meg a 'LOCALMULTIDEM' FP6-os kutatás zárókonferenciája, **Multicultural Democracy and Immigrant's Social Capital in European Cities** címmel, Brüsszelben, 2009. január 28-29-én.

A 2008-ban megjelent Határtalan nők c. kötethez kapcsolódóan, a Kisebbségkutató Intézet konferenciát rendezett **Határtalan viszonyok: nők és férfiak. A társadalmi nem kutatásának legújabb eredményei** címmel Budapesten, 2009. január 29-30-án.

Az MTA Politikai Tudományok Intézetével, Szociológiai Kutatóintézetével és Világgazdasági Kutatóintézetével közös nemzetközi konferenciára került sor **Balance of EU Membership in the Visegrád Countries: Results and Expectations** címmel Budapesten, 2009. február 5-6-án. Ennek keretében az intézet külön szekciót szervezett csehországi, lengyelországi és szlovákiai előadókkal a Visegrádi országok kisebbségpolitikáinak és kisebbségi jogalkotásának áttekintésére és elemzésére.

**Konfliktus, rasszizmus, erőszak** címmel rendezett műhelybeszélgetést a Roma Kutatói Hálózat a Közép-Európai Egyetemen (CEU) 2009. február 17-én, amelyen az intézet több kutatója is előadást tartott.

Az intézet szervezésében került sor 2009. február 19-20-án Budapesten az **IDEA kutatási projekt regionális műhelyvitájára**, amely során a cseh, lengyel és magyar kutatócsoportok a készülő kutatási jelentés tartalmi és szerkezeti kérdéseit vitatták meg.

A 2008 őszén, Budapesten indult **Magyar-szlovák Konzultációs Kezdeményezés második ülészakának szakértői kerekasztalát és nyilvános vitáját** az intézet közreműködésével Pozsonyban tartották meg, 2009. február 23-án.

A Babeş-Bolyai Tudományegyetem Történelem Karával közösen kisebbségtörténeti tanári továbbképzést rendeztek a romániai Árkoson, április 15–18. között

Az amerikai magyarokról szóló, Beszédből világ című kötet szakmai vitájára május 5-én került sor az MTA KMB szervezésében.

Az intézet munkatársainak közreműködésével tartott tudományos ülést az MTA Filozófiai és Történettudományok Osztálya **Nemzet, nemzetiség, nemzetépítés Kelet-Közép-Európában** címmel Budapesten, 2009. május 14-én.

Az intézet migrációs kutatócsoportjának közreműködésével zajlott le az **IDEA nemzetközi kutatási projekt (Mediterrán és Kelet-Európai országok mint új bevándorló célok az Európai Unióban) zárókonferenciája** Krakkóban, 2009. június 3-5-én.

Az intézet közreműködésével nemzetközi workshopot rendezett az Eszterházy Károly Főiskola *The Role of the V4 Countries in the European Neighbourhood Policy* címmel Egerben, 2009. június 15-én.

***Bennmaradni vagy kimaradni? A romungro gyerekek szakiskolai és szakközépiskolai továbbtanulása, problémái és lehetőségei*** címmel, egy intézeti kutatáshoz kapcsolódó szakmai beszélgetésre került sor Budapesten, 2009. szeptember 8-án.

Az MSZT Társadalomstatistikai szakosztályával és a Budapesti Corvinus Egyetem Szociológia és Társadalompolitika Intézetével közös konferenciára került sor ***Népszámlálások – nemzeti-etnikai adatok*** címmel, Budapesten, 2009. október 6-án.

***Közös múltunk – értékekkel és konfliktusokkal. Magyar és szlovák múltértelmezés*** címmel konferenciára került sor a Nógrád Megyei Levéltárral, a füleki Vármúzeummal, valamint a Szlovák Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Intézetével közösen Balassagyarmaton, 2009. november 12-13-án.

2009. november 16-án ***A magyarországi szlovén nemzeti kisebbség és a szlovéniai magyar nemzeti közösség helyzete*** címmel rendezett konferenciát a ljubjanai Kisebbségkutató Intézet és az MTA ENKI. A konferencia kapcsolódott a két ország vegyesbizottságának üléséhez is.

2009. november 27-én ***Bevándorlók Magyarországon*** címmel került megrendezésre az intézet éves konferenciája, amelyen az azonos című kutatás eredményeiről számoltak be a kutatók. A konferencia nagy érdeklődés mellett zajlott.

### **III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok**

Az intézet az akadémiai társadalomtudományi intézetek közül a Néprajzi Kutatóintézettel, a Nyelvtudományi Intézettel, a Földrajztudományi, a Politikatudományi, a Jogtudományi, a Történettudományi, a Szociológiai Kutatóintézettel, valamint a Társadalomtudományi Központtal folytatott közös kutatómunkát. Az egyetemi kutatóhelyek közül a Miskolci Egyetem Kulturális Antropológiai Tanszékével, az ELTE Germanisztikai Intézetével, az ELTE TáTK Kulturális Antropológiai Szakcsoporttal, az ELTE Interkulturális Pedagógia és Pszichológia Tanszékével, az ELTE BTK Tárgyi Néprajzi Tanszékével, valamint a Pécsi Egyetem Kommunikációs Tanszékével működött együtt.

Az intézet munkatársai ezen kívül több más egyetemi tanszék, doktori iskola munkájában is részt vesznek. Folyamatos az együttműködésük a kisebbségi önkormányzatok intézetei közül a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézetével (Békéscsaba), valamint a Magyarországi Horvátok Tudományos Kutatóintézetével.

Az intézeti munkatársak több szakmai folyóirat – így a *Pro Minoritate*, a *Kisebbségkutatás*, a *Forum*, a *Regio*, a *Föld-rész* – szerkesztőségének a munkájában vesznek részt.

Az intézet a nemzetközi kutatási programok keretében az elmúlt év folyamán számos nyugat- és kelet-európai partnerintézettel, egyetemi kutatóhellyel kooperált. Intenzív az együttműködés a visegrádi államok etnológiai, kisebbségkutató intézeteivel.

A külföldi partnerek közül folyamatos az együttműködés az alábbi intézményekkel: a bécsi székhelyű Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, a bolzanoi Europäische Volksakademie, az oldenburgi Bundesinstitut für Kultur- und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa, a freiburgi Künzigi Institut, a tübingeni Institut für donauschwäbische Geschichte und

Landeskunde, a brüsszeli Migration Policy Group, valamint a ljubljanoi Kisebbségkutató Intézet.

Közös kutatások alapozták meg az együttműködést a szomszéd országok akadémiai intézeteivel; a Szlovák Tudományos Akadémia Történettudományi, Etnológiai és Társadalomtudományi Intézeteivel, valamint a Cseh Tudományos Akadémia Történeti és Masaryk Intézetével.

A határon túli magyar kutatóintézetek, tudományos műhelyek közül Erdélyben a Kolozsvári Magyar Egyetemi Intézettel, a Kriza János Társasággal és az Etnokulturális Forrásközponttal, valamint a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem marosvásárhelyi részlegeivel alakult ki szoros együttműködés. Szlovákiában a somorjai Forum Kisebbségkutató Intézettel, a dunaszerdahelyi Gramma Nyelvi Irodával, a komáromi Egyetem újonnan létrejött intézetével és a komáromi Etnológiai Intézettel van rendszeres munkakapcsolata az intézetnek. Hasonló intenzitás jellemzi a kárpátaljai, vajdasági és muravidéki magyar kutatócsoportokkal való együttműködést. A vajdasági Magyar Művelődési Intézettel, az Identitás Kisebbségkutató Műhellyel, a szlovéniai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézettel, illetve a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Magyar Tanárképző Főiskolával folyamatosak a közös kutatások, rendezvények.

Az intézet működtette a határon túli magyar kutatók számára a Domus Hungarica, illetve az MTA Határon Túli Magyar Tudományosság ösztöndíj-programokat. Ösztöndíjával lehetővé tette, hogy 2009-ben egy szlovákiai magyar kutató magyarországi kutatásokat folytasson a 20. század közepi magyar–szlovák kapcsolatok témakörében.

#### **IV. Hazai és nemzetközi pályázatok**

Az intézet 2009-ben is több alkalommal sikeresen pályázott a különböző magyarországi kutatási alapoknál, alapítványoknál: a tárgyévben az Európai Integrációs Alap és az Oktatási Minisztérium egy-egy, az OTKA és az OKA egy-egy, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, valamint a Szociális és Családügyi Minisztérium egy-egy új intézeti pályázatot támogatott.

A nemzetközi pályázatok közül a már futó három FP6-os programon kívül, az intézet munkatársai két FP7-es projektben szerepeltek sikerrel.

#### **V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk**

1. Bárdi Nándor: Momente de cotitură și grupuri generaționale în istoria minorității maghiare din România (1918–1989). In Olti Ágoston–Gidó Attila (editori): Minoritatea maghiară în perioada comunistă. Kriterion – ISPMN, Cluj, 2009, pp. 11–76.
2. Dobos Balázs: A nemzeti és etnikai kisebbségek hatékony közéleti részvétele Magyarországon. Regio, 2009/2. pp. 125–142.
3. Ferenc Eiler, Dagmar Hajkova et al. : Czech and Hungarian Minority Policy in Central Europe 1918–1938. Masayk Ustav-MTA ENKI, Praha, 2009.
4. Fedinec Csilla–Szereda Viktória (szerk.): Ukrajna színeváltozása 1991–2008: politikai, gazdasági, kulturális és nemzetiségi attitűdök. [Regio Könyvek.] [Kiadást támogatta: Szülőföld Alap, MTA Kisebbségkutató Intézet.] Kalligram, Pozsony, 2009.
5. Feischmidt Margit: Die Verortung der Nation an den Peripherien. Ungarische Nationaldenkmäler in multiethnischen Gebieten der Monarchie. In Fischer, Wladimir, Waltraud Heindl, Alexandra Millner und Wolfgang Müller-Funk, eds. Räume und



- Grenzen in der österreichisch-ungarischen Monarchie von 1867–1914. Tübingen; Basel: Francke, 2009. 109-138.
6. Kovács Nóra: Szállítható örökség. Magyar identitásteremtés Argentínában (1999-2001). Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 2009.
  7. Kóczé Angéla: “The limits of rights-based discourse in Romani women’s activism: the gender dimension in Romani politics”. In: N. Trehan and F. Sigona (eds.): Contemporary Romani Politics in Europe: recognition, mobilization and participation, Palgrave/Macmillan, London, 2009. 135-159.
  8. Hajnal Virág–Papp Richárd (szerk.): Így kutatunk mi. Az antropológiai terepmunka módszereihez 5. Szimbiózis, Budapest, 2009.
  9. Papp Z. Attila: Kárpát-medencei magyar felsőoktatási és kutatási térség lehetősége. In: Jancsák Csaba (szerk.): Fiatalok a Kárpát-medencében. Belvedere, Szeged, 2009. pp. 47–60.
  10. Szarka László–Vizi Balázs–Tóth Norbert – Kántor Zoltán–Majtényi Balázs (szerk.): Etnopolitikai modellek a gyakorlatban. [Tér és terep. Az MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézetének évkönyve 7.] Gondolat Kiadó, Budapest, 2009.
  11. Ágnes Tóth–János Vékás: Borders and Identity. In: Hungarian Statistical Review, Volume 87., 2009. 13. szám 3–31.
  12. Ágnes Tóth: Einige Zusammenhänge zwischen der Bodenreform und dem Wandel der Sozialstruktur im südlichen Transdanubien (1945–1949). In: Karl-Peter Krauss (Hrsg.): Agrarreformen und ethnodemographische Veränderungen. Südosteuropa vom ausgehenden 18. Jahrhundert bis in die Gegenwart. Franz Steiner Verlag, Stuttgart, 2009. pp. 255–280.
  13. Vizi Balázs: ‘Hungary: a model with lasting problems’. In: Bernd Rechel (ed.): Minority Rights in Central and Eastern Europe. Routledge, London, 2009. pp. 119–134.